

13.11.2012

Zofia Przeliorz - pisarka śląskich wspomnień

autor: jkrupa

Zofia Przeliorz jest rodowitą Ślązaczką, urodziła się w 1949 r. w Żorach, do dzisiaj mieszka w Osinach, w jednej z najstarszych żorskich dzielnic. Ukończyła Liceum im. Karola Miarki w Żorach. Od dzieciństwa przejawiała zainteresowanie przeszłością, lubiła słuchać opowieści starszych osób, rodziny i sąsiadek, o dawnych czasach. Z przekazów ustnych poznawała historie rodzinne i lokalne, wydarzenia z dziejów regionu, śląskie zwyczaje, obrzędy, legendy, ludowe wierzenia. Z czasem zasłyszane opowieści zaczęła notować.

Pisze od 1994 r. W jej dojrzałej twórczości literackiej dominują treści wierzeniowo-wspomnieniowe, zaczerpnięte z tradycji śląskiej, osobistych przeżyć oraz wiedzy o przeszłości regionu. W dorobku pisarki przeważają utwory prozatorskie, tematycznie zróżnicowane, wszystkie mocno osadzone w kulturze Śląska.

Stosuje język literacki w narracji, natomiast w partiach dialogu gwarę. Jej teksty to najczęściej opowiadania o wydarzeniach z życia codziennego w rodzinie i społeczności lokalnej, w których treść wplata wątki wierzeniowe, opisy śląskich zwyczajów i obrzędów.

Twórczość Zofii Przeliorz jest bardzo popularna w środowisku rodzimym, często publikowana w regionalnych periodykach, skierowanych do zróżnicowanych pokoleniowo odbiorców. Żorskie Centrum Regionalne, w którym od 2000 r. pracuje jako instruktor, jest współwydawcą przeznaczonych dla dzieci, cyklicznych pozycji książkowych, zawierających teksty Zofii Przeliorz: Żory piórem i pędzlem (Legendy, podania i opowieści żorskie, Legendy, podania i opowieści śląskie), Jak tu u nos piyknje, Zachować mowę ojców naszych.

Pisarka systematycznie zamieszcza opowiadania na łamach czasopism, w kwartalniku dla najmłodszych „Bajtel”, „Kalendarzu Żorskim dla dzieci” oraz w publikacjach dla dorosłych czytelników: „Kalendarzu Żorskim”, „Gazecie Żorskiej”. Jest również współautorką książki Osiny w latach 1305-2005, wydanej przez Muzeum Miejskie w Żorach i Radę Dzielnic Osiny.

Od 2003 r. należy do sekcji literackiej Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Jej opowiadania publikowano w antologiach laureatów Ogólnopolskiego Konkursu Literackiego im. Jana Pocka (zdobyła nagrodę w kategorii prozy, w 2008 r.) oraz w kwartalniku „Twórczość Ludowa”. Jest dwukrotną laureatką głównej nagrody w konkursie literackim organizowanym w ramach Festiwalu Kultury Śląskiej w Jastrzębiu Zdroju oraz zdobywczynią nagród w żorskich konkursach literackich, za teksty: „Monografia rodzinna”, „Opowiadka o utopku”, „Szkryflomy po Śląsku”, „Żorskie opowieści”. Zofia Przeliorz to także znakomita gawędziarka, która pielęgnuje tradycyjną formę przekazu ustnego, dostarcza słuchaczom barwnego opisu dawnych czasów na Śląsku. Jest wielokrotną uczestniczką i zdobywczynią pierwszej nagrody (w 2005 r.) w konkursie „Po naszymu, czyli po Śląsku”, organizowanym przez Radio Katowice oraz trzykrotną laureatką Konkursu Gawędziarzy w Rybniku. Tradycje gawędziarskie w rodzinie podtrzymuje jedna z córek Zofii Przeliorz, Leokadia (także biorąca udział w regionalnych konfrontacjach).

Od 1995 r. należy do Zespołu Ludowego Pieśni i Tańca „Osiny”, działającego pod patronatem Miejskiego Ośrodka Kultury w Żorach. Zespół wykonuje zarówno stare pieśni śląskie, tradycyjne tańce, jak też repertuar współcześnie opracowany. Zofia Przeliorz jest instruktorem, autorką tekstów pieśni,

scenarzystą i reżyserem widowisk scenicznych („Wesele na Śląsku z przełomu XIX i XX w.” „Wilijo”, „Wielki tydzień”, „Żegnaj Marzanno”, „Babski comber”, „Szkubaczki”, „Odróbki”, „Kiszyni kapusty”, „Górniczne wesele”). Występuje także jako solistka zespołu, jest wielokrotną zdobywczynią nagród w konkursach folklorystycznych: „Złoty Kłos” w Zebrzydowicach, „Wici” w Chorzowie i w „Wodzisławskich Spotkaniach z Folklorem”. W 2005 r. została laureatką Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym.

Zofia Przeliorz od najmłodszych lat rozwija własne zainteresowania kulturą regionu a poprzez pracę zawodową w Miejskim Ośrodku Kultury i twórczość pisarską konsekwentnie realizuje plan pielęgnowania śląskich tradycji. Jest cenioną regionalistką, aktywnie promującą kulturę Śląska. Podejmuje wiele skutecznych działań na rzecz międzypokoleniowego przekazu gwary, zwyczajów i obrzędów, pieśni, muzyki, regionalnych strojów. Z powodzeniem bierze udział w konkursach popularyzujących region („Rodzina śląska w dawnej fotografii” w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu). Wiele działań realizuje społecznie. Od 2009 r. pełni funkcję zastępcy przewodniczącego w Zarządzie Dzielnicy Osiny. Jest też członkiem Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom w Żorach. Współpracuje z instytucjami kultury (Muzeum Miejskie w Żorach, Miejski Ośrodek Kultury) i organizacjami (Towarzystwo Miłośników Miasta Żory, Żorskie Stowarzyszenie Edukacyjno-Kulturalne). Jej działalność została uhonorowana Nagrodą „Narcyz 2005” przyznawaną przez Izbę Przemysłowo-Handlową Rybnickiego Okręgu Przemysłowego kobietom za osiągnięcia w dziedzinie kultury i aktywności społecznej oraz prestiżowym tytułem „Ślązaczki 2004” w plebiscycie organizowanym przez Radio Katowice.